

Rozdział 27

ROLA STOWARZYSZEŃ BIBLIOTEKARSKICH W ROZWOJU BIBLIOTEK I SPOŁECZEŃSTWA

27.1. Stowarzyszenia i inne organizacje bibliotekarskie – definicje, geneza

Analizując działalność współcześnie funkcjonujących organizacji bibliotekarskich, stwierdzić można, że należą one do tzw. trzeciego sektora – organizacji pozarządowych, działających społecznie i nie dla zysku. Rolą takich zbiorowości jest przede wszystkim budowa kapitału społecznego przez tworzenie sieci powiązań międzyludzkich oraz mobilizacja grup społecznych i jednostek do większej aktywności różnego typu. Wśród organizacji pozarządowych wyróżnia się te bardziej sformalizowane, do których należą spółdzielnie, stowarzyszenia, fundacje i związki zawodowe oraz niesformalizowane grupy osób, grupy społeczne realizujące wspólne cele i wyznające wspólne wartości. Podstawowym aktem prawnym dotyczącym stowarzyszeń, które są najpowszechniejszą formą zrzeszania się bibliotekarzy, jest ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2017 r. poz. 210). Według jednej z definicji **stowarzyszenie to „dobrowolne, samorządne i trwałe zrzeszenie o celach niezarobkowych, które charakteryzuje się: zrzeszeniowym charakterem [...], pracą społeczną [...], dobrowolnością uczestnictwa”** [26, s. 347]. **Cechą stowarzyszenia jako organizacji jest osobowość prawna. Stowarzyszenia mogą zakładać terenowe jednostki organizacyjne, łączyć się w związki stowarzyszeń, przyjmować w poczet swych członków osoby prawne oraz korzystać z ofiarności publicznej i przyjmować dotacje od organów władzy państwowej i innych instytucji.**

Organizacje bibliotekarskie, jako wspólnoty celów i praktyk zawodowych pracowników bibliotek, powstały już w XIX w. na terenie Hiszpanii, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Japonii, Szwajcarii i Francji [41, s. 74]. Współcześnie organizacje te koncentrują się przede wszystkim na współpracy w zakresie kształtowania oraz rozwoju usług i działalności bibliotecznej. Mogą

obejmować swym zasięgiem rozległe obszary (tu przykładem są stowarzyszenia międzynarodowe i ponadpaństwowe) lub niewielkie regiony (np. organizacje zrzeszające przedstawicieli bibliotek różnych typów w jednym mieście). Często działania swoje koncentrują na określonym typie bibliotek – akademickich i naukowych, szkolnych i pedagogicznych, publicznych, specjalnych, dziedzinowych, kościelnych czy cyfrowych. Współdziałanie w organizacjach dotyczyć może także bibliotekarzy poszczególnych nacji, mniejszości narodowych czy wyznań, a także obejmować konkretny cel działalności bibliotecznej (np. poprawa dostępu do zasobów informacyjnych) czy pozabibliotecznej (np. promowanie pokoju na świecie) [9, s. 9-11].

Nie sposób w jednym tekście zmieścić charakterystyki działania wszystkich światowych oraz polskich organizacji bibliotekarskich, ale z pewnością warto wymienić te najważniejsze. Do takich należy najstarsze stowarzyszenie bibliotekarskie na świecie – **American Library Association** (ALA; pol. Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich), powstałe w 1876 r. w Filadelfii. Do głównych zadań ALA należy wyznaczanie standardów pracy bibliotecznej, a także nadawanie akredytacji szkołom kształcącym bibliotekarzy [1]. W obrębie ALA istnieje jedenaście wyspecjalizowanych sekcji – działalność podejmowaną przez niektóre z nich scharakteryzowano w dalszej części tekstu [3].

Nieistniejącym już stowarzyszeniem, które odegrało znaczącą rolę w działalności bibliotecznej i informacyjnej była **Międzynarodowa Federacja Dokumentacji** (FID, fr. Fédération Internationale d'Information et de Documentation), założona w 1895 r. przez Paula Otleta i Henri La Fontaine'a jako International Institute of Bibliography. Wspierała ona rozwój działalności dokumentacyjnej i informacyjnej poprzez współpracę międzynarodową oraz rozwój działalności badawczej w tych dziedzinach, organizowała wymianę informacji, a także kształcenie pracowników informacji naukowej i dokumentacji. Założyciele Federacji byli jednocześnie twórcami Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej (UKD), a jej uzupełnianie i rozwój, to znaczący i rozpoznawalny wkład FID w klasyfikację materiałów dokumentacyjnych [4, s. 3-18].

Na gruncie krajowym, poza Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, warto choć wspomnieć o działalności trzech organizacji. Pierwszą z nich jest **Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich**. Idea powstania tego gremium zrodziła się w 1997 r. Grupa dyrektorów bibliotek akademickich zdecydowała się na utworzenie ciała, którego zadaniem byłoby wzajemne wspieranie i wspólne działanie na rzecz usprawniania funkcjonowania i rozwoju bibliotek uczelnianych. Niewątpliwym sukcesem KDBASP, o którym warto wspomnieć jest realny wpływ na kształt ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Dzięki podjętym działaniom i dużej determinacji Konferencji wprowadzone lub skorygowane zostały istotne zapisy tejże ustawy dotyczące bibliotek uczelnianych i systemu biblioteczno-informacyjnego.

Znaczącym osiągnięciem Konferencji jest również wpłynięcie na zakup licencji krajowych na wybrane, bardzo kosztowne bazy danych, co z pewnością wpłynęło na poprawę dostępu do informacji użytkowników bibliotek akademickich oraz zmniejszenie kosztów funkcjonowania tych instytucji [5, s. 38-39].

Wśród polskich gremiów okołobibliotecznych funkcjonuje też **Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej**, które powołano do życia w 1992 r. Jak czytamy w statucie tej organizacji: do jej zadań i celów należy inicjowanie i prowadzenie działań, mających na celu rozwój i doskonalenie praktyki i teorii informacji, upowszechnianie wiedzy o roli i znaczeniu informacji naukowej w rozwoju społeczno-gospodarczym i postępie naukowo-technicznym oraz konieczności jej wykorzystywania w działaniach twórczych i decyzyjnych, współdziałanie z władzami, instytucjami i podmiotami gospodarczym w sprawach związanych z informacją naukową i techniczną [23, s. 2]. Warto odnotować, że PTIN zrzesza nie tylko bibliotekarzy, ale także przedstawicieli jednostek kształcących kandydatów do zawodu bibliotekarza oraz kształtujących się nowych zawodów informacyjnych. Gremium to prowadzi przy tym zauważalną działalność wydawniczą oraz konferencyjną.

Wymieniając organizacje, które pełnią ważną rolę w polskim środowisku bibliotekarskim nie można nie wspomnieć o **Krajowej Radzie Bibliotecznej**. Jest ona organem doradczym działającym przy ministrze kultury i dziedzictwa narodowego, powołanym na mocy Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Do obecnych zadań Rady należy opiniowanie aktów prawnych dotyczących bibliotek, koordynowanie ogólnokrajowych przedsięwzięć bibliotecznych, stymulowanie rozwoju najważniejszych kierunków polskiego bibliotekarstwa, opiniowanie działań i inicjatyw istotnych dla rozwoju bibliotek oraz okresowa ocena działalności bibliotek i skuteczności polityki bibliotecznej. W skład Rady powoływani są: dyrektor Biblioteki Narodowej, dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, czterej przedstawiciele bibliotek publicznych wskazani przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, czterej przedstawiciele bibliotek szkolnych, pedagogicznych i naukowych wskazani przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, dwaj przedstawiciele środowisk naukowych wskazani przez ministra właściwego do spraw nauki oraz trzej przedstawiciele środowisk bibliotekarskich i twórczych [36]. W ostatnich latach KRB ma szczególny wpływ na krajobraz bibliotek, zwłaszcza publicznych, gdyż stała się jednym z gremiów opiniujących łączenie bibliotek z innymi instytucjami kultury, co jest także przedmiotem dyskusji środowiska bibliotecznego [16; 27].

Z uwagi na niewielką liczbę członków, nieco mniejszą rolę odgrywa **Polski Związek Bibliotek**, który jednak formułuje ważne dla polskiego bibliotekarstwa postulaty. Za cel stawia sobie konsolidację polskich bibliotek i reprezen-

towanie ich wobec władz parlamentarnych, rządowych i samorządowych oraz zmierzanie do poprawy funkcjonowania polskich bibliotek, poprzez:

- podejmowanie działań zmierzających do pogłębiania w świadomości i opinii publicznej wiedzy o potrzebach i warunkach działania bibliotek w Polsce;
- opracowanie projektów i prowadzenie badań z zakresu bibliotekarstwa;
- kierowanie wniosków prawnych, organizacyjnych i finansowych do organów stanowiących prawo biblioteczne oraz organizatorów instytucji kultury;
- wspieranie inicjatyw promujących książkę i czytelnictwo;
- popieranie wprowadzenia nowoczesnych technik informacyjnych;
- inicjowanie współpracy bibliotek oraz innych instytucji i organizacji związanych z książką;
- prowadzenie działalności wydawniczej [22].

Zarówno polski, jak i światowy krajobraz biblioteczny obfituje w szereg organizacji, w których przedstawiciele środowiska zawodowego pracują na rzecz rozwoju działalności bibliotek oraz szeregu problemów zawodu bibliotekarskiego i innych zawodów informacyjnych. W tekście przedstawiono szerzej trzy organizacje, charakteryzując także obszary, w których działanie tych gremiów widoczne jest w szczególny sposób.

27.2. Działalność międzynarodowa organizacji bibliotekarskich – przykład IFLA

Opisując rolę, jaką stowarzyszenia bibliotekarskie odgrywają w rozwoju bibliotek, nie sposób pominąć **Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich** (IFLA: International Federation of Library Associations and Institutions), która w 2017 r. świętowała dziewięćdziesiątą rocznicę powstania. IFLA skupia obecnie ponad 1400 członków z ponad 140 krajów świata [17; 40]. Warto nadmienić, że członkami tej organizacji, oprócz narodowych i międzynarodowych organizacji bibliotekarskich i informacyjnych, są także przedstawiciele szkół bibliotekarskich, instytutów bibliograficznych, biblioteki i ośrodki informacji z sektora publicznego i prywatnego, inne podmioty działające w sektorze biblioteczno-informacyjnym, a także osoby prywatne [33, s. 372]. Do głównych celów IFLA należy promowanie wysokich standardów usług bibliotecznych i ich znaczenia dla społeczeństwa, a także reprezentowanie interesów członków organizacji na całym świecie. IFLA wspiera też działalność rozwojową i badawczą związaną ze wszystkimi aspektami funkcjonowania bibliotek, równy i wolny dostęp do informacji oraz nowych usług dla użytkowników bibliotek na całym świecie. Wśród misji

federacji znajduje się także kształtowanie wizji oraz rozwoju zawodu bibliotekarza i specjalisty informacji [17].

IFLA działa obecnie w 44 sekcjach¹ podzielonych na pięć działów (dywizji). W pierwszej z nich, obejmującej typy bibliotek, utworzono 13 sekcji. Są to:

- Sekcja Bibliotek Akademickich i Naukowych,
- Sekcja Bibliotek Sztuk Pięknych,
- Sekcja Bibliotek Rządowych,
- Sekcja Bibliotek Medycznych i Biologicznych,
- Sekcja Bibliotek Prawnych,
- Sekcja Bibliotek Obsługujących Osoby z Niepełnosprawnością Czytelniczą,
- Sekcja Bibliotek i Ośrodków Informacji Parlamentarnej,
- Sekcja Bibliotek Metropolitalnych,
- Sekcja Bibliotek Narodowych,
- Sekcja Bibliotek Publicznych,
- Sekcja Bibliotek Szkolnych,
- Sekcja Bibliotek Nauk Ścisłych i Technicznych,
- Sekcja Bibliotek Nauk Społecznych.

Dział drugi zrzesza 9 sekcji związanych z kolekcjami bibliotecznymi:

- Sekcję Pozyskiwania i Gromadzenia,
- Sekcję Kolekcji Multimedialnych i Audiowizualnych,
- Sekcję Dostarczania Dokumentów i Udostępniania Zasobów,
- Sekcję Genealogii i Historii Lokalnej,
- Sekcję Informacji Rządowej i Dokumentów Oficjalnych,
- Sekcję Mediów Informacyjnych,
- Sekcję Konserwacji i Zachowania Zbiorów,
- Sekcję Książek Rzadkich i Zbiorów Specjalnych,
- Sekcję Wydawnictw Ciągłych i Seryjnych.

W dziale trzecim skupionych jest 12 sekcji poświęconych usługom bibliotecznym. Są to:

- Sekcja Bibliograficzna,
- Sekcja Katalogowania,
- Sekcja Spraw Ludności Rdzennej,
- Sekcja Alfabetyzacji Informacyjnej,
- Sekcja Technologii Informacyjnej,
- Sekcja Zarządzania Wiedzą,
- Sekcja Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży,
- Sekcja Usług Bibliotecznych dla Ludności Wielokulturowej,
- Sekcja Usług Bibliotecznych dla Użytkowników ze Specjalnymi Potrzebami,

¹ Stan z dnia 12.10.2017.

- Sekcja Alfabetyzacji i Czytelnictwa,
- Sekcja Usług Informacyjnych,
- Sekcja Kolekcji Dziedzinowych.

Dział czwarty zrzesza 7 sekcji związanych ze wsparciem zawodowym bibliotekarzy:

- Sekcję Stałego Rozwoju Zawodowego i Podnoszenia Kwalifikacji w Miejscu Pracy,
- Sekcję Edukacji i Doskonalenia Zawodowego,
- Sekcję Budynków i Wyposażenia Bibliotecznego,
- Sekcję Teorii i Badań Bibliotekoznawczych,
- Sekcję Zarządzania i Marketingu,
- Sekcję Zarządzania Stowarzyszeniami Bibliotekarskimi,
- Sekcję Statystyki i Oceny.

W ramach działu piątego działają 3 sekcje regionalne:

- afrykańska,
- Azji i Oceanii,
- Ameryki Łacińskiej i Karaibów.

IFLA prowadzi też rozbudowaną działalność publikacyjną, która pełni niebagatelną rolę wspierając różnorodne funkcje bibliotek. Wśród publikacji znajduje się kwartalnik „IFLA Journal” (43 roczniki), seria wydawnicza poświęcona różnym aspektom działalności biblioteczno-informacyjnej („IFLA Publication Series” – 175 tomów), seria poświęcona formatowi MARC („IFLA Series on Bibliographic Control” – 45 tomów), seria, w której publikowane są profesjonalne raporty promujące wysoką jakość usług bibliotecznych i standardy zawodowe („IFLA Professional Reports” – 136 raportów) oraz najnowsza seria monografii, będąca ważnym głosem w komunikacji naukowej w obszarze badań bibliologiczno-informatologicznych („Global Studies in Libraries and Information” – 3 tytuły)². Ponadto IFLA opracowuje i publikuje różnorodne standardy związane z działalnością biblioteczno-informacyjną. Obejmują one zarówno modele koncepcyjne, kody formatów cyfrowych, zasady opisu zasobów, jak i obszerny wykaz wytycznych. Niewątpliwą zaletą standardów federacji jest ich bieżąca aktualizacja oraz międzynarodowy, a jednocześnie uniwersalny charakter, który jest zapewniany poprzez reguły konsensusu. Uzupełnienie stanowią materiały konferencyjne oraz periodyki, jak również dokumenty opracowywane i publikowane przez poszczególne sekcje organizacji. Obrazu tego dopełniają prowadzone przez federację serwisy internetowe dedykowane m.in. bibliotekarskim trendom, publikujące materiały edukacyjne, dające dostęp do repozytorium dokumentów³.

² Stan z dnia 12.10.2017.

³ Pełen wykaz serwisów internetowych IFLA znajduje się na stronie: <https://ifla.org>. Stan z dnia 15.10.2017.

Ważną częścią działalności IFLA są coroczne międzynarodowe kongresy – największe tego typu spotkania środowiska biblioteczno-informacyjnego. Mają one przede wszystkim umożliwić wymianę doświadczeń zawodowych ich uczestników oraz pozwolić organizującym je krajom na prezentację stanu bibliotekarstwa i informatyzacji. Członkowie poszczególnych sekcji i grup roboczych IFLA spotykają się także w ramach własnych spotkań i warsztatów [10, s. 34; 33, s. 372].

27.3. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

Starszym niż IFLA stowarzyszeniem bibliotekarskim, które działa na terenie Polski, jest **Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich** (SBP). Jest to samorządna organizacja pożytku publicznego, zrzeszająca w swoich szeregach osoby zawodowo lub naukowo związane z bibliotekarstwem i informacją naukową w Polsce [30, s. 11-12]. Wywodzi się ono z powstałej w 1915 r. Komisji Historii Książnic i Wiedzy Bibliotecznej. Za początek właściwej działalności stowarzyszenia uznaje się rok 1917, kiedy to członkowie Komisji powołali Związek Bibliotekarzy Polskich. Zgodnie z tym, w 2017 r. SBP świętowało stu-lecie swej działalności. Obecnie organizacja zrzesza ponad 7,5 tys. członków [18] ze wszystkich typów bibliotek, ośrodków informacji oraz instytucji edukacyjnych.

Za swój cel Stowarzyszenie przyjęło działanie na rzecz bibliotekarstwa i informacji naukowej w Polsce, budowanie tożsamości zawodowej bibliotekarzy, integrację środowiska oraz wpływ na pozytywne postrzeganie bibliotek i bibliotekarzy [18]. Wśród celów szczegółowych znalazły się też:

- tworzenie i współtworzenie zasad polityki bibliotecznej, informacyjnej i wydawniczej;
- ochrona piśmiennictwa, które ma szczególne znaczenie dla rozwoju nauki i kultury;
- wspieranie rozwoju bibliotek i działanie na rzecz upowszechniania czytelnictwa;
- wsparcie doskonalenia oraz rozwoju członków Stowarzyszenia i pracowników bibliotek w zakresie inicjatyw zawodowych i społecznych;
- podnoszenie prestiżu zawodu bibliotekarza oraz wpływ na warunki jego wykonywania [30, s. 13].

Działalność SBP bazuje na 16 oddziałach regionalnych (zgodnie z obecnym podziałem administracyjnym kraju). Prace merytoryczne opierają się z kolei na działalności 15 fachowych sekcji, komisji i zespołów. Są to:

- Komisja ds. Edukacji Informacyjnej,
- Komisja Nowych Technologii,
- Komisja Ochrony i Konserwacji Zbiorów,

- Komisja Odznaczeń i Wyróżnień,
- Komisja Opracowania Rzeczowego,
- Komisja Zarządzania i Marketingu,
- Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych,
- Sekcja Bibliotek Muzycznych,
- Sekcja Bibliotek Naukowych,
- Sekcja Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych,
- Sekcja Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych,
- Sekcja Bibliotek Publicznych,
- Sekcja Fonotek,
- Zespół ds. Bibliografii Regionalnej,
- Rada Programowa Wydawnictwa SBP.

Stowarzyszenie ma realny wpływ na rozwój bibliotekarstwa jako działalności praktycznej i zawodowej. W tym obszarze koncentruje swą uwagę na konsultowaniu uregulowań prawnych i programów strategicznych wpływających na funkcjonowanie i rolę bibliotek, sytuację czytelnictwa i rynku księgarskiego, rozwój społeczeństwa informacyjnego i sprawy profesji. Wiele działań podejmowanych jest w ramach powoływanych zespołów roboczych. W 2007 r. decyzją Zarządu Głównego SBP ustanowiono Zespół ds. opracowania założeń i projektu nowej ustawy o bibliotekach [30, s. 17].

SBP działa też w wielu gremiach międzynarodowych i krajowych. Jest członkiem założycielem IFLA, szczyti się też członkostwem w organizacjach takich jak **LIBER** (franc. Ligue de Bibliothèques Européennes de Recherche, ang. Association of European Research Libraries – stowarzyszenie bibliotek naukowych z krajów należących do Rady Europy), czy **EBLIDA** (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations – jest to organizacja zrzeszająca stowarzyszenia bibliotekarskie i archiwalne oraz instytucje kultury z terenu całej Europy). W kraju SBP działa w Radzie Pozarządowych Organizacji Kulturalnych przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Komitecie Porozumiewawczym Bibliotekarzy, Księgarzy i Wydawców, a także współpracuje z szeregiem innych organizacji, także na poziomie regionalnym i lokalnym. Partnerami Stowarzyszenia są:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Sejmowa Komisja Kultury i Środków Przekazu,
- Biblioteka Narodowa,
- Instytut Książki,
- Polskie Towarzystwo Wydawców Książek,
- Stowarzyszenie Księgarzy Polskich,
- Krajowa Rada Biblioteczna,
- Konferencja Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Publicznych,
- Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich,

- Rada do Spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego,
- Dom Wydawniczy Bellona,
- Fundacja Historia i Kultura,
- Porozumienie Wydawców,
- Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polsko-Amerykańskich (ang. Polish American Librarians Association) [20].

Oprócz wymienionych podmiotów partnerskich SBP bliżej współpracuje z dwiema innymi organizacjami. Są nimi **Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego** (FRSI) oraz **Polska Sekcja IBBY** (ang. International Board on Books for Young People – Stowarzyszenie Przyjaciół Książki dla Młodych). Zakres współpracy z FRSI obejmuje przede wszystkim wspólne działania na rzecz bibliotek publicznych, które są obiektami prac w jednym z flagowych projektów realizowanych przez Fundację – Programu Rozwoju Bibliotek (PRB). Wzajemna współpraca partnerska objęła zakres wsparcia informacyjnego i promocyjnego PRB przez SBP, ale także wsparcia finansowego i organizacyjnego od FRSI dla SBP w zakresie działań na rzecz bibliotek publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek wiejskich [20]. Współpraca SBP z Polską Sekcją IBBY dotyczy przede wszystkim pracy na polu promocji książki i literatury oraz upowszechniania czytelnictwa dzieci i młodzieży [20].

Jak już wspomniano, ważnym obszarem zainteresowań Stowarzyszenia jest działalność na rzecz integracji środowiska zawodowego oraz wszystkie aspekty dotyczące rozwoju, postrzegania czy kształtowania profesji bibliotekarza i pracownika informacji. W ramach organizacji stworzono przestrzeń do dyskusji o roli, realiach i warunkach wykonywanej przez bibliotekarzy pracy. Stowarzyszenie, jako jedno ze swoich zadań, przyjęło też lobbing na rzecz zmiany wizerunku zawodu. Ponadto przyznaje rozpoznawalne i cenione odznaczenia i nagrody dla bibliotekarzy, bibliotek i badaczy. W tej materii duże znaczenie ma opracowany z inicjatywy SBP i opublikowany w 2005 r. *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*.

SBP aktywnie działa także w obszarze edukacji. Organizuje liczne konferencje naukowe i metodyczne oraz seminaria i warsztaty. Wsparciem dla tego aspektu działalności oraz wszechstronną platformą komunikacyjną jest internetowy portal SBP. Organizacja jest również cenionym i największym w Polsce wydawcą literatury z zakresu bibliotekarstwa, informacji naukowej i bibliologii. Publikacje ukazują się w sześciu seriach wydawniczych, wśród których tą o największym znaczeniu jest „Nauka-Dydaktyka-Praktyka”, w której ukazało się ok. 180 publikacji o charakterze naukowym i dydaktycznym⁴. Pozostałe to:

⁴ Stan z dnia 21.05.2018.

- „Propozycje i materiały” (publikacje z zakresu bieżącej problematyki bibliotekarskiej, poradniki, książki o charakterze informacyjnym);
- „FO-KA” (in. Formaty-Kartoteki, seria przeznaczona dla działów gromadzenia i automatyzacji, osób katalogujących oraz wszystkich bibliotekarzy, dla których znajomość formatów jest niezbędna);
- „Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza” (dedykowana różnego rodzaju poradnikom);
- „Literatura dla Dzieci i Młodzieży. Studia” (kolejna w ofercie wydawnictwa seria o charakterze naukowym, współtworzona przez Wydział Polonistyki UW);
- „Biblioteki-Dzieci-Młodzież” (publikacje poświęcone problemom rozbudzenia kreatywności czytelniczej młodego pokolenia);
- „Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych” (cykl mający na celu ocalenie pamięci o dokonaniach zawodowych, intelektualnych i organizacyjnych wybitnych przedstawicieli profesji bibliotekarskiej).

Ofertę wydawniczą SBP uzupełniają periodyki:

- „Przegląd Biblioteczny” (najstarsze polskie czasopismo naukowe o tematyce bibliotekarskiej);
- „Zagadnienia Informacji Naukowej – Studia Informacyjne” (czasopismo naukowe z obszaru badań informatologicznych i pokrewnych);
- „Bibliotekarz” (periodyk o charakterze fachowym dla pracowników bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem księżnic naukowych i publicznych);
- „Poradnik Bibliotekarza” (czasopismo instruktażowo-metodyczne o charakterze popularnym, adresowane przede wszystkim do pracowników bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych).

Warto też nadmienić, że SBP było pierwszym wydawcą Biuletynu EBIB, który obecnie jest wydawany przez Stowarzyszenie EBIB oraz otacza opieką publikacje powstające w ramach sekcji i komisji, jak np. rocznik „Zarządzanie Biblioteką”, wydawany przez Komisję Zarządzania i Marketingu.

27.4. Wpływ stowarzyszeń bibliotekarskich na użytkowników bibliotek na przykładzie działań w zakresie edukacji informacyjnej

W niniejszym rozdziale przybliżono działalność dwóch dużych organizacji bibliotekarskich – międzynarodowej i polskiej. Podobną rolę odgrywają inne stowarzyszenia i organizacje, które swe działania dedykują konkretnemu typowi bibliotek bądź specyficznemu obszarowi działalności bibliotecznej. Dążą do podnoszenia jakości świadczonych usług i propagują nowe. Mają pozytywny wpływ na rozwój badań bibliologicznych, bibliotekoznawczych

i informatologicznych poprzez stymulację rozwoju dyscypliny. Traktując informację jako dobro powszechne i wspólne dążą też do zapewnienia wszystkim odbiorcom jak najlepszego dostępu do zasobów informacyjnych o najwyższej jakości. Dbają o wsparcie zawodowe, kształtowanie standardów i kierunków rozwoju profesji. Wspólne działania zapewniają bibliotekarzom i specjalistom informacji wymianę doświadczeń, pomysłów i rozwiązań, a także integrację. Daje to realne poczucie wspólnoty w zakresie zadań, interesów i misji, buduje wizerunek i solidarność zawodową, zapewnia wsparcie w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu wyzwań. W działalności stowarzyszeń polskich daje się wyraźnie zauważyć dbałość o politykę wydawniczą, publikacyjną i propagowanie czytelnictwa. Nie da się jednak nie zauważyć, że większość działań organizacji zawodowych koncentruje się właśnie wokół wspierania profesji i instytucji, co oczywiście w efekcie końcowym ma przełożenie na użytkowników bibliotek. Warto jednak przedstawić także przykłady przedsięwzięć, które na użytkowników mają wpływ bardziej bezpośredni. Z całą pewnością do takich inicjatyw można zaliczyć szereg działań wielu organizacji na świecie i w Polsce na rzecz alfabetyzacji i edukacji informacyjnej. Przykład ten pozwoli także zilustrować, jak działają poszczególne mniejsze jednostki w ramach międzynarodowych lub ogólnokrajowych stowarzyszeń.

Działanie organizacji bibliotekarskich w obszarze edukacji informacyjnej jest wielowymiarowe. Można mówić tu o działaniach miękkich – promocyjnych, integracyjnych, ułatwiających współpracę. W ramach stowarzyszeń powstają grupy zainteresowań i współdziałania. Przykładem może być Round Table on Information Literacy czy wymieniana już Sekcja Alfabetyzacji Informacyjnej, które powołano do życia w ramach IFLA. Ale podobnie działają też inne organizacje. W ramach **Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotekarstwa Szkolnego** (IASL: International Association of School Librarianship) powstała Special Interest Group – Information Literacy. **Stowarzyszenie Bibliotek Narodowych i Akademickich z Wielkiej Brytanii** (SCONUL: Society of College, National and University Libraries) do życia powołało Working Group on Information Literacy oraz Task Force for Information Skills, zaś **Australijskie Stowarzyszenie Bibliotek i Informacji** (ALIA: Australian Library and Information Association) utworzyło Information Literacy Special Interest Group. Podobnie postąpiło także SBP, w ramach którego pod koniec 2010 r. powstała wspomniana już Komisja ds. Edukacji Informacyjnej (KEI SBP). Poszczególne stowarzyszenia nawiązują współpracę w tym zakresie, motywują do niej własne agendy będące zainteresowane problematyką edukacji informacyjnej, działają też na rzecz konsolidacji środowisk bibliotekarskich i pozabibliotekarskich, dla których podnoszenie kompetencji informacyjnych użytkowników jest sprawą pierwszorzędą lub bardzo istotną. Dotyczy to przede wszystkim stowarzyszeń bibliotek związa-

nych blisko z sektorem edukacyjnym – IASL, m.in. **Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Szkolnych** (AASL: American Association of School Libraries) oraz **Stowarzyszenia Bibliotekarzy Akademickich i Naukowych** (ACRL: Association of College and Research Libraries z USA). Konsolidację i wsparcie dla środowisk zainteresowanych alfabetyzacją informacyjną deklaruje też ALIA czy KEI SBP. W tym celu organizowane są wydarzenia związane z promocją i wymianą doświadczeń w zakresie edukacji informacyjnej. IFLA poświęca im sesję na swoich corocznych konferencjach. Sekcja ds. Alfabetyzacji Informacyjnej IFLA była też współorganizatorem Colloquium on Information Literacy and Life Long Learning w Bibliotheca Alexandrina. To w ramach tego wydarzenia przyjęto jeden z najważniejszych dokumentów podkreślających znaczenie edukacji informacyjnej w powstającym społeczeństwie wiedzy, podkreślając przy tym szczególnie aspekt uczenia się przez całe życie. Cykliczne konferencje organizowane są także przez ACRL i ALIA. Pokłosiem tak zorganizowanych działań są opracowywane i publikowane raporty badawcze oraz agendy prezentujące szerokie spojrzenie na stan edukacji informacyjnej w ramach poszczególnych krajów czy typów bibliotek. Za przykłady mogą tu posłużyć Research Agenda for Library Instruction and Information Literacy (ACRL), American Library Association Presidential Committee on Information Literacy Statement (ALA), Statement on Information Literacy For All Australians (ALIA), czy niezwykle znany i rozpowszechniony model opracowany przez SCONUL: Seven pillars of Information Literacy [14, s. 130-148]. W ramach międzynarodowej współpracy na rzecz edukacji informacyjnej swój raport na potrzeby IFLA przygotowała również KEI SBP [38].

Stowarzyszenia i organizacje opracowują także standardy kształcenia, programy edukacyjne, wskazówki i wytyczne, proponują również konkretne działania wdrożeniowe w zakresie edukacji informacyjnej. Wśród nich warto odnotować:

- wskazówki dotyczące oceny kompetencji informacyjnych – Guidelines for Information Literacy Assessment (IFLA/UNESCO);
- wskazówki dotyczące alfabetyzacji informacyjnej w edukacji przez całe życie – Guidelines on Information Literacy for Life Long Learning (IFLA/UNESCO)⁵;
- Information Literacy Competency Standards for Higher Education (ACRL);
- Information Power: Guidelines for School Library Media Programs (AASL);
- Nine Information Literacy Standards for Student Learning (AASL);
- Standards for the 21st-Century Learner (AASL);

⁵ Mają one charakter standardów.

- ALA/AASL Standards For Initial Programs for School Library Media Specialist Preparation;
- Information Literacy Standards (Council of Australian Universities Library on podstawie standardów ACRL) [14, s. 149-175].

Wiele działań stowarzyszeń bibliotekarskich w tym obszarze ma charakter metodyczny. Przykładem może być KEI SBP, która zorganizowała pierwsze w Polsce warsztaty dla trenerów umiejętności informacyjnych oraz udzieliła wsparcia merytorycznego przy powstaniu publikacji i materiałów e-learningowych w projekcie Bibliostory: edukacyjne historie komiksowe. Inne stowarzyszenia działają podobnie – organizując praktyczne seminaria, wspierając szkolenia, publikując przewodniki czy materiały instruktażowe, a nawet inicjując implementację konkretnych założeń do programów kształcenia.

27.5. Działania organizacji niebibliotekarskich na rzecz bibliotek – studium przypadku Programu Rozwoju Bibliotek

Wspominany już w tekście Program Rozwoju Bibliotek to przedsięwzięcie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowane przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w partnerstwie z Fundacją Billa i Melindy Gatesów. Ponieważ żaden z celów statutowych FRSI nie mówi wprost o bibliotekach [29], zatem nie można traktować jej jako organizacji *stricte* bibliotekarskiej. Jednak to właśnie FRSI w latach 2009-2015 prowadziła PRB i nadal działa aktywnie, by utrzymać trwałość projektu. Celem PRB było wsparcie bibliotek publicznych z mniejszych ośrodków miejskich i wiejskich w pełnieniu roli lokalnych centrów aktywności społecznej. Niebagatelną rolę w bardzo widocznych działaniach FRSI w ramach PRB odgrywały środki finansowe – PRB został wsparty 101,8 mln złotych. Dzięki temu zróżnicowane działania wspierające objęły 3808 bibliotek ze 1256 gmin [25]. W ramach PRB udało się zrealizować z powodzeniem szereg projektów, które można podzielić na kilka grup:

- przekazanie bibliotekom sprzętu komputerowego,
- działania szkoleniowe,
- wsparcie w działaniu
- realne wsparcie finansowe,
- przygotowanie i opublikowanie raportów badawczych i scenariuszy,
- działania wizerunkowe [25].

W ramach wsparcia sprzętowego FRSI przekazała ponad 12 tys. sztuk różnego rodzaju sprzętu potrzebnego w działaniach bibliotecznych opartych o nowoczesne technologie: komputerów z oprogramowaniem, urządzeń wielofunkcyjnych, aparatów cyfrowych, tabletów, laptopów, projektorów z ekrana-

nami i drukarki A3 [28]. Ponadto udało się uzyskać wsparcie instytucji publicznych, firm i organizacji, by zapewnić dodatkowe finansowanie (program Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego), oprogramowanie (Microsoft) czy bezpłatny Internet dla bibliotek (Orange) [25].

Drugim, niezwykle rozbudowanym blokiem działań w ramach PRB, są szkolenia. Szkolenia stacjonarne odbyły się w ramach trzech bloków tematycznych:

- Planowanie rozwoju biblioteki (szkolenia: Biblioteka – miejsce społeczne; Biblioteka – miejsce zasobów i kultury; Biblioteka – miejsce edukacji każdego wieku; Biblioteka – miejsce informacji i współpracy; Biblioteka – miejsce z potencjałem rozwoju).
- Szkolenia informatyczne – obejmujące technologie informacyjne w bibliotece.
- Szkolenia specjalistyczne (Informacje lokalne; Miejsce bez barier; Miejsce dla młodych; Miejsce dla obywateli; Miejsce promocji kultury; Multimedia i nowoczesna komunikacja; Przestrzeń dla mieszkańców z inicjatywą; Wiedza na wyciągnięcie ręki; Dzieci i rodzice w bibliotece; Młodzi, twórczy ludzie w bibliotece; Praca, rodzina, finanse; Biblioteka – miejsce dla wszystkich; Organizacja szkoleń – oferta dla działów instrukcyjno-metodycznych; Docenić bibliotekę; Dobre spotkanie; Kieruj w dobrym stylu. Program dla dyrektorek i dyrektorów bibliotek; Szkoła PRB-STOP) [34].

Wartością dodaną szkoleń są opracowane na ich potrzeby podręczniki, które w cyfrowej wersji udostępnione są do pobrania ze strony PRB.

Uzupełnieniem oferty szkoleniowej były webinaria w formie internetowych wykładów realizowanych za pomocą platformy ClickMeeting. Webinaria zostały podzielone na cykle tematyczne:

- Spotkajmy się na kawie online (poruszono tu m.in. tematykę wizerunku biblioteki, strony internetowej biblioteki, mediów społecznościowych i kontaktów medialnych oraz identyfikacji wizualnej).
- Organizacje pozarządowe i biblioteki.
- Partnerstwa biblioteki (m.in.: partnerskie spotkanie badawcze, partnerstwo z samorządami, organizacjami pozarządowymi i biznesem).
- Kieruj w dobrym stylu – edycja 2014 (coachingowy styl zarządzania, negocjacje, dochody bibliotek, szkolenie liderów, konflikty, prawo budowlane, ochrona danych osobowych).
- GET IT – cyfrowy miesiąc z LABiBem (dostępność strony www dla niepełnosprawnych, praca w chmurze, darmowe narzędzia IT).
- Tablety w bibliotekach (przykłady zastosowań i wykorzystania).
- Kieruj w dobrym stylu – edycja 2015 (przywództwo, coaching, praca w zespole, współpraca, liderowanie) [37].

W przypadku webinarów niezwykle cenne jest to, że można je wszystkie obejrzeć w postaci nagrań. Fundacja nadal realizuje swoje projekty w tej formie, zatem webinaria są kontynuowane nawet po zakończeniu PRB.

Kolejną ofertą szkoleniową był kurs e-learningowy Login: biblioteka, realizowany na platformie szkoleniowej z wykorzystaniem oprogramowania Moodle. Finalnie w latach 2010-2015 zrealizowano trzy moduły w kilku edycjach:

- Moduł 1: Plan pracy biblioteki,
- Moduł 2: Specjalista informacji,
- Moduł 3: Wyszukiwanie bez tajemnic.

Szkolenie e-learningowe składało się z treści szkoleniowych, prezentacji, tutoriali multimedialnych, ćwiczeń i quizów. Uczestnicy mogli liczyć na wsparcie i konsultacje ze strony dyżurujących wirtualnie tutorów oraz wykonywać zadania o charakterze projektów praktycznych. Warto wspomnieć, że archiwalne materiały szkoleniowe udostępniane są w sposób otwarty na platformie szkoleniowej. Jako podsumowanie szkoleń zdalnych opracowano, opublikowano i udostępniono bezpłatnie publikację omawiającą projekt [7].

Jako formę szkoleń potraktować można także pięć ogólnopolskich kongresów bibliotek publicznych, w których wzięło udział 1500 uczestników, odbyło się 173 warsztatów i przemawiało ponad 200 prelegentów. Kongresy odbyły się pod hasłami:

- Biblioteka. Lubię to!,
- Biblioteka. Więcej niż myślisz,
- Biblioteka z wizją,
- Biblioteka pełna ludzi,
- Cała naprzód! [13].

Walent edukacyjny posiadały także dwie wizyty studyjne w Stanach Zjednoczonych, które odbyły się w ramach PRB. W wizytach wzięli udział bibliotekarze i przedstawiciele uczelni kształcących bibliotekarzy. Celem wyjazdów było poznanie nowatorskich działań różnych typów bibliotek amerykańskich, rozwiązań organizacyjnych, sposobów na wykorzystanie nowych technologii, usług bibliotecznych skierowanych do różnych grup użytkowników, form i metod wspierania bibliotekarzy oraz pozyskiwania funduszy [39].

W ramach PRB biblioteki otrzymały szerokie wsparcie. Za takie można uznać zarówno dostawy sprzętu, oprogramowania czy infrastruktury, omówione szkolenia, ale także działania ze strony partnerujących programowi organizacji pozarządowych (m.in. Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Fundacji Nowe Media, Fundacji Ośrodka KARTA czy nawet Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego) [19]. Ponadto każda biblioteka, pełniąca funkcję Biblioteki Wiodącej w pierwszej i w drugiej rundzie programu oraz wszystkie w trzeciej rundzie, otrzymały wsparcie animatorów przy zawiązywaniu lo-

kalnych partnerstw w swoich gminach i otoczeniu społecznym. Dzięki takim działaniom możliwe było nawiązanie „trwałej, efektywnej, ukierunkowanej na cele i transfer współpracy” [8].

PRB przyczynił się także do zbudowania efektywnego mechanizmu wspierającego wymianę doświadczeń aktywnych bibliotekarzy i współpracowników bibliotek, stworzenia przestrzeni do kreowania i testowania innowacji bibliotecznych. Takim mechanizmem stał się LABiB, wcześniej zwany Programem Dobrych Praktyk. LABiB to m.in. platforma elektroniczna pozwalająca na zebranie rozproszonej wiedzy i promocję aktywnych przedstawicieli środowiska zawodowego, ale także zjazdy, warsztaty, konkursy, grupy robocze i wydarzenia [15].

Wsparciem bibliotekarzy w ramach PRB, i nie tylko, był i jest portal internetowy biblioteki.org oraz możliwy do zasubskrybowania biuletyn (kontynuowany pod nazwą: Biblioteka: tu się dzieje!). Portal to otwarte narzędzie pomocne w pracy bibliotekarzy pracujących ze społecznościami lokalnymi, miejsce edukacji i inspiracji [24].

Działaniami promocyjnymi i zarazem aktywizującymi, realizowanymi w ramach PRB były także kampanie i programy, konkursy i akcje. Znalazły się tu działania w obszarze Internetu (Biblioteka miejscem bezpiecznego Internetu, Tydzień z Internetem), akcje edukacyjne dla użytkowników (FunEnglish w bibliotece, Megamatma uczy w bibliotece, EkoPaka – zamykamy obieg surowców), budowania społeczeństwa obywatelskiego (Biblioteki to miejsca przyjazne sztabom WOŚP, Ameryka w Twojej Bibliotece, Czytacz, Rozegraj Unię – debaty o Prezydencji w Bibliotekach Publicznych, Wolność – czujesz to?, Narodowy coaching. Jak rozwinąć nasze skrzydła?, Wielokulturowość – jestem na tak!) oraz szkolenia dla bibliotekarzy (akcja!, Gazetownia). Ponadto zorganizowano szereg konkursów i akcji (np. Czarna książka kolorów, Małe ważne książeczki, Noc bibliotek) [6].

Bibliotekom w ramach PRB udzielono wsparcia finansowego. W trzech edycjach konkursu grantowego Aktywna Biblioteka placówki te mogły starać się o 5 tys. złotych na działania z obszaru PRB. Uruchomiono także mikrograntowy program Podaj Dalej ze wsparciem do 1 tys. złotych. Był to program skierowany na wymianę doświadczeń między bibliotekarzami, zawiązanie współpracy i promowanie nowoczesnych form komunikacji (jedno z czterech zaplanowanych w programie spotkań musiało odbyć się zdalnie) [2; 21]. FRSI zainicjowało także program Strefy innowacji, w ramach którego można było pozyskać grant do 10 tys. złotych na zaplanowanie i wdrożenie wraz z mieszkańcami planu rozwiązywania lokalnych problemów społecznych [31]. Wsparciem finansowym zostało objęte także środowisko zawodowe. FRSI od 2012 r. stało się partnerem merytorycznym Funduszu Wieczystego im. Olgi Rok, który wspiera rozwój osobisty bibliotekarek z małych miejscowości. Sty-

pendium przyznawane bibliotekarkom publicznym ma za zadanie docenienie roli, którą pełnią biblioteki i zatrudnione w nich pracownice, w rozwoju społeczności lokalnych [32].

Działania w ramach PRB miały też na celu zmianę wizerunku bibliotek publicznych, szczególnie tych w małych i ubogich gminach. W tym celu zainicjowano kampanię społeczną Spotkajmy się w bibliotece, w ramach której problematyka biblioteczna pojawiła się w mediach (płatne spoty telewizyjne i towarzyszące im działania medialne – audycje, wywiady, publikacje), zaplanowano również reklamę mobilną na autobusach, wystawy, cykl wydarzeń w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (warsztaty, spotkania, wykłady) i konkurs [11]. Wsparciem wpływającym na postrzeganie bibliotek było także opracowanie systemu identyfikacji wizualnej: Kierunek: biblioteka, którego całość lub poszczególne elementy wprowadziło wiele bibliotek publicznych w Polsce. Materiały umożliwiające jego samodzielne wdrożenie udostępniono w formie otwartej na portalu PRB [12]. W ramach programu zrealizowano także projekt: Sztuka kształtowania przestrzeni w bibliotece. Dzięki niemu 30 bibliotek publicznych z terenów wiejskich i małych miast modernizujących swoje siedziby, skorzystało z konsultacji architektonicznych prowadzonych partycypacyjną metodą projektowania przestrzeni bibliotek z użyciem gry planszowej. Do gry włączano zarówno pracowników placówek, jak i ich użytkowników [35].

PRB i dalsze działania FRSI istotnie zmieniły krajobraz bibliotek publicznych, szczególnie w tzw. Polsce B, a nawet C. Zróżnicowane i dobrze zaplanowane działania umożliwiły nadanie roli bibliotekom w małych ośrodkach, co pozwoliło im na wyjście naprzeciw zróżnicowanym potrzebom lokalnego społeczeństwa. Niebagatelną rolę odegrały nowe technologie, w świat których wielu placówkom udało się wejść właśnie dzięki programowi. Działania szkoleniowe zorientowane na różne grupy pracowników i użytkowników również przyniosły realne korzyści. Dyrektorzy zaczęli pełnić rolę prawdziwych menadżerów, co umożliwiło współpracę z otoczeniem instytucjonalnym bibliotek. Szkolenia skierowane do pracowników różnych działów pozwoliły im na zdobycie nowych umiejętności, a także rozwój osobisty. Działania w ramach PRB zaktywizowały także samorządy, które podjęły współpracę z bibliotekami, ale też zwiększyły nakłady finansowe przeznaczone na ich działalność i rozwój. PRB wpłynął również silnie na użytkowników bibliotek. Ułatwił im dostęp do placówek bibliotecznych, umożliwił skorzystanie z nowoczesnych technologii informatycznych i informacyjnych, zapewnił wsparcie edukacyjne zależne od potrzeb konkretnych społeczności. Warto także podkreślić, że istotnym partnerem wielu działań PRB było SBP.

Przykład PRB pokazuje, że działania na rzecz bibliotek mogą być realizowane także przez organizację pozabibliotekarską, a ogromne przełożenie na czas

realizacji postawionych sobie celów mają środki finansowe. Niezależnie jednak od nich – zaangażowanie i energia członków stowarzyszeń zawodowych sprawiają, że bez ogromnego wsparcia finansowego, ale przy dobrze opracowanym planie, udaje się z powodzeniem realizować działania wspierające rozwój zawodowy kadry oraz codzienną pracę różnego rodzaju bibliotek. Stowarzyszenia i federacje zdają się pełnić rolę szerokiej platformy integrującej bibliotekarzy, są przestrzenią do wymiany doświadczeń i współpracy, działań edukacyjnych, naprawczych i wpływających na prawodawstwo. Wydaje się także, że miarą sukcesu wszelkich działań podejmowanych przez organizacje działające na rzecz bibliotek powinien być i jest coraz wyższy standard świadczonych przez nie usług oraz pełny i swobodny dostęp do informacji, rozumiany jako jedno z praw człowieka i obywatela.

Bibliografia

1. *About ALA* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ala.org/aboutala>. Stan z dnia 20.04.2018.
2. *Aktywna Biblioteka* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/aktywna-biblioteka>. Stan z dnia 02.11.2017.
3. *ALA Divisions* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ala.org/aboutala/divs>. Stan z dnia 20.04.2018.
4. AUGUSTYNIAK Anna. Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*. 2004, z. 1/2, s. 3-21. ISSN 0033-202X.
5. DOBRZYŃSKA-LANKOSZ Ewa. Działalność Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. *Bibliotheca Nostra*. 2004, nr 2, s. 37-44. ISSN 1734-6576.
6. *Działania z partnerami* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/konkursy-przeprowadzone-we-wspolpracy-z-partnerami>. Stan z dnia 02.11.2017.
7. *E-learning* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/media>. Stan z dnia 20.11.2017.
8. *Gminne Koalicje/Lokalne partnerstwa* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/lokalne-partnerstwa-na-rzecz-rozwoju-bibliotek>. Stan z dnia 02.11.2017.
9. GWIOŹDZIK Jolanta. O stowarzyszeniach bibliotekarzy... *Bibliotheca Nostra*. 2004, nr 2, s. 9-11. ISSN 1734-6576.
10. KAMIŃSKA Joanna. Działalność Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych przy IFLA. Wybrane zagadnienia. *Bibliotheca Nostra*. 2004, nr 2, s. 31-36. ISSN 1734-6576.

11. *Kampania społeczna „Spotkajmy się w bibliotece”* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/kampania-spoeczna-spotkajmy-sie-w-bibliotece>. Stan z dnia 02.11.2017.
12. *Kierunek: biblioteka* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/kierunek-biblioteka>. Stan z dnia 02.11.2017.
13. *Kongresy bibliotek* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/kongresy-bibliotek>. Stan z dnia 02.11.2017.
14. KURKOWSKA Ewa Jadwiga. *Edukacja informacyjna w bibliotekach*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2012. ISBN 978-83-61464-86-0.
15. *LABiB* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/labib>. Stan z dnia 02.11.2017.
16. *List otwarty M. Grzeszczuka do Przewodniczącego KRB* [Dokument elektroniczny]. 13.09.2013. Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/?p=1416>. Stan z dnia 20.04.2018.
17. *More about IFLA* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.ifla.org/about/more>. Stan z dnia 02.11.2017.
18. *O SBP* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/sbp/dzialalnosc>. Stan z dnia 02.11.2017.
19. *Organizacje pozarządowe bibliotekom* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/organizacje-pozarzadowe-bibliotekom>. Stan z dnia 02.11.2017.
20. *Partnerzy SBP* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/sbp/partnerzy/lista_partnerow. Stan z dnia 02.11.2017.
21. *Podaj dalej* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/podaj-dalej>. Stan z dnia 02.11.2017.
22. *Polski Związek Bibliotek* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.polskizwiazekbibliotek.pl/pl/pzb/o-nas>. Stan z dnia 18.05.2018.
23. Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej. *Statut*. Katowice, 2004.
24. *Portal i biuletyn* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/portal-biblioteki-org-biuletyn>. Stan z dnia 02.11.2017.
25. *Program Rozwoju Bibliotek* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/program-rozwoju-bibliotek-w-pigulce>. Stan z dnia 02.11.2017.
26. ŠMID Waław. *Leksykon menedżera*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, 2000. ISBN 83-7230-020-8.
27. *Sprawozdanie z działalności Krajowej Rady Bibliotecznej za rok 2017* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.bn.org.pl/download/document/1519810831.pdf>. Stan z dnia 12.05.2018.

28. *Sprzęt dla bibliotek* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/dostawy-sprzetu>. Stan z dnia 02.11.2017.
29. *Statut FRSI* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://frsi.org/pl/o-nas/statut-frsi>. Stan z dnia 02.11.2017.
30. STEFAŃCZYK Elżbieta, BURCHARD Maria, PASZTALENIEC-JARZYŃSKA Joanna. *Strategia rozwoju Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010-2021*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2009. ISBN 978-83-61464-19-8.
31. *Strefy innowacji* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/strefy-innowacji>. Stan z dnia 02.11.2017.
32. *Stypendium dla bibliotekarek im. Olgi Rok* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/stypendium-dla-bibliotekarek-im-olgi-rok>. Stan z dnia 02.11.2017.
33. SWOBODA Izabela. Rola stowarzyszeń bibliotekarskich w kształtowaniu działalności informacyjnej w zakresie medycyny. *Przegląd Biblioteczny*. 2007, z. 3, s. 366-382. ISSN 0033-202X.
34. *Szkolenia* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/szkolenia>. Stan z dnia 02.11.2017.
35. *Sztuka kształtowania przestrzeni w bibliotece* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/sztuka-ksztaltowania-przestrzeni-w-bibliotece>. Stan z dnia 02.11.2017.
36. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Dz. U. 1997, Nr 85, poz. 539 wraz z późniejszymi zmianami.
37. *Webinaria* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/webinaria>. Stan z dnia 02.11.2017.
38. WIOROGÓRSKA Zuza. *Poland Information Literacy State of the Art Report* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/repository/SBP/sekcje_komisje/komisja_ds_educacji_informacyjnej/Poland_State_of_the_Art_Report_July2011.pdf. Stan z dnia 02.11.2017.
39. *Wizyty studyjne* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://programrozwojubibliotek.org/wyjazdy-studyjne>. Stan z dnia 02.11.2017.
40. WOJCIECHOWSKA Maja. Kształtowanie jakości usług bibliotecznych poprzez wsparcie profesjonalnych organizacji bibliotekarskich. Na przykładzie IFLA. W: WOJCIECHOWSKA Maja (red.). *Zarządzanie jakością w bibliotece*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2017, s. 251-260. ISBN 978-83-64203-85-5.
41. ZYBERT Elżbieta Barbara. Miejsce i rola stowarzyszeń bibliotekarskich w kształceniu bibliotekarzy oraz określaniu ich kwalifikacji zawodowych. W: SZYSZKO Mieczysław, ZYBERT Elżbieta Barbara (red.). *Kształcenie bibliotekarzy dla przyszłości*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 1996, s. 74-82. ISBN 83-85778-61-6.